

23/1 1958

Konferensernas illusionism

under kriget och kräver ökade ansträngningar för dessa folks civiliserande; den "holländska" inställningen till de infödda i Sydafrika fördömes. I "Gay-Dombeys" talar han om sin önskan att bli representant i parlamentet för 25 miljoner negrer (han sökte förgäves komma in i underhuset). Framför allt bör det fastslås att man hos Johnston och andra engelska imperialister nästan aldrig finner uttalanden eller antydningar som går ut på att förhålliga hårdhet och grymhet. I det hänseendet är skillnaden påtaglig mellan den anglosaxiska rasideologin och den herrefolksideologi som redan vid denna tid växte fram i Tyskland för att efter hand kulminera i nazismen.

HERBERT TINGSTEN

Two artiklar om darwinismen och politiken av Herbert Tingsten har tidigare varit införda: "Naturen, Darwin och politiken på Viktorias tid" den 12 januari och "Viktorsiansk utopi" den 15 januari.

För omkring tre år sedan igångsatte ryssarna den stora avspänningsoffensiv som ledde till det totalt misslyckade Genèvemötet på högsta plan i juli 1955, ett misslyckande som beseglades vid utrikesministermötet på samma plats några månader senare. Precis ett år efteråt, i oktober och november 1956, krossade ryssarna frihetsrörelsen i Ungern, och därmed upphörde talet om avspänning och uppgörelser för någon tid. Nu är vi där igen. Planerna på nya konferenser mellan statscheferna och utrikesministrarna korsar varandra, i hela världen säger och skriver man att något stort måste göras för att säkra freden.

Ryssarna har, liksom tidigare, varit de mest aktiva i konferenspropagandan. Vad vill de? I Västeuropas och Amerikas tidningar ställs ofta frågan om de ryska statsmännen har ärliga avsikter eller blott är ute för att lura motståndaren. Frågeställningen är inte blott oklar, utan direkt vilseledande. Ingen anledning finns att anta att ryssarna önskar eller förbereder ett storkrig. Tvärtom är det sannolikt att de, som alla andra, vill en avspänning — om den kan fås på fördelaktiga villkor. Dessa villkor innebär självfallet — och det bestyrks av de förslag som framförs — att Rysslands militära läge inte får försämrats, utan snarare bör förbättras; själva avspänningen skulle bestå i sådana ändringar av rustningarna och de militära dispositionerna som mjukar upp frontlinjen i det kalla kriget utan att Rysslands säkerhet och aggressionsmöjligheter blir hotade. Om sådana eftergifter som ännu för ett par år sedan allvarligt diskuterades i Västern — särskilt fria val i Östtyskland och tysk återförening — är inte längre tal; i Washington och London tycks man knappast räkna med att dessa frågor ens får tas upp på en blivande konferens.

Då Västern accepterar konferenstanken och arbetar för dess realiserande, kan syftet summariskt och i stort sett sägas vara detsamma; man vill inte uppge något av den bräckliga säkerhet man anser sig ha vunnit genom Atlantpakten, upprustningen och de amerikanska baserna. Men i Västern tillkommer andra motiv, eller i varje fall är andra motiv mera väsentliga än i Ryssland. Folken längtar efter avspänning och tryggad fred, och politiker och press är tvungna att tala och handla som om de trodde att detta mål kunde vinnas. Om de verkligen tror det är i de enskilda fallen ytterst svårt att säga: statsmännen och tidningarna drivs i varje fall att agera med något större optimism än de känner. Risken för Västern är att dessa starka, naturliga och goda folkstämningar skall pressa fram en uppgörelse som sätter den tillfälliga avspänningen före den mera varaktiga tryggheten och därmed i realiteten försämrar Västerns läge; här till kommer faran, den kanske mest aktuella faran, för att Västerns sammanhållning bryts och en eller flera stater med mindre utsatt läge går med på

Mellaneuropas "lösgörande"

De nu diskuterade tankarna på "lösgörande" (disengagement) genom skapande av något slags kärnvapenfri eller demilitariserad zon i Europa är skilda hänseenden vga, och de är, kan man lugnt tillägga, stor omfattning på denna oklarhet debatten lever. Dels är det område det skulle gälla obestämt. I den polske utrikesministrarnas plan från december (Rapackiplanen) är det fråga om Tyskland — både Öst- och Västtyskland —, Polen och Tjeckoslovakien. Senare har

Bulganin skrivit om en zon som skulle omfatta även de nordiska länderna och Italien. Kennan av några tidningar och politiker rekommenderade lösning avser däremot hela Mellan- och Västeuropa eller åtminstone största delen av detta område. Dels är det oklart vad som skulle ske beträffande de berörda länderna. Rapacki och Bulganin har format uttrycket "kärnvapenfri" zon, men vad detta innebär är diskutabelt. Kennan och andra går vida längre både geografiskt och militärt; de ryska trupperna skulle dra sig tillbaka från satellitstaterna, de amerikanska från Västeuropa. Det är nödvändigt att ta upp de skilda alternativen vart för sig.

Vad menas med en kärnvapenfri zon? Strängt taget torde härmed avses en zon där inga atomvapen — vare sig överföringsanordningar eller atombomber — får finnas, och en del inlägg tyder på att det är detta som åsyftas. Planerna på en sådan zon synes emellertid uppenbart orealistiska. Danmark och Norge har redan motagit, eller är i färd att mottaga, överföringsanordningar (kanoner och raketvapen) som är avsedda för atombomber, och i händelse av krig kommer sådana bomber att ställas till deras förfogande. De vapen det här gäller är av utpräglat defensiv natur, med en skottvidd på 10—15 mil, men likafullt är dessa vapen atomvapen. Västtyskland har i stor omfattning dylika vapen, och bomber är här lagrade för användning vid anfall. Att dessa stater skulle slopa sina viktigaste försvarsanordningar — som kompletteras av hjälp med starkare vapen i krigsfall — förefaller uteslutet. Adenauer har nyligen betonat att de taktiska atomvapnen i Västtyskland är nödvändiga; om de inte finns kan de ryska arméerna på kort tid slå ned motståndet. Statsledningarna i hela Västeuropa torde stå på samma linje.

Något annorlunda ställer sig saken om man med kärnvapenfri zon menar en zon utan raketanordningar av skottvidd upp till omkring 200 mil. Norge och Danmark har vägrat att ta emot dylika anordningar, som anses öka riskerna för ett anfall med fjärrvapen i händelse av krig. England, sannolikt också Frankrike, Holland och Belgien, kommer att ta emot sådana anordningar från USA.

Om dessa raketfästen skall placeras också i Västtyskland är mera osäkert; deras stora skottvidd gör att detta ter sig mindre betydelsefullt än innehavet av taktiska atomvapen. Hela projektet om en atomvapenfri zon i Centraleuropa är från militär synpunkt av underordnad betydelse, yttrade den franske utrikesministern Pineau i förgår, detta med tanke på nuvarande robotvapens räckvidd. Politiskt förhåller sig saken annorlunda, tillade han och antydde att de ryska förslagen egentligen gick ut på att upplösa Atlantpaktens försvarssystem och få Amerika att förlora intresset för att ha kvar trupper på kontinenten.

I fråga om de nu berörda förslagen bör tilläggas att deras genomförande framstår som otänkbart även med hänsyn därtill att de motsvarande ryska eftergifterna — beträffande Polen och Tjeckoslovakien — i praktiken skulle bli värdelösa. Rysarna har inte föreslagit något kontrollsystem, och att få till stånd en effektiv kontroll är reellt omöjligt. Att placera raketanordningar och andra atomvapen i de båda nämnda satellitstaterna utan att de upptäcks kan ske utan större svårigheter, även om ett kontrollsystem etablerades, för så vitt kontrollen inte skulle innebära en fullständig visitationsrätt för inspektörerna väster ifrån — och på detta tror ingen.

peasement" (avspänning eller försoning) — det ordet lyckades Chamberlain göra till ett fullt ord i München för snart tjugو år sedan — inte heller "easing" eller "relaxation of tension" (mildring av spänningen), vilka uttryck var de vanliga för ett par år sedan, utan "disengagement", alltså lösgörande, ett ord som uttrycker ungefär att två brottare lösgör sig ur varandras grepp.

Att någon väsentlig och stabil förbättring av förhållandet mellan öst och väst kan vinnas genom en ny konferens är av skäl som vi ofta betonat milt talat osannolikt. Även om en kärnvapenfri zon skulle skapas, leder detta inte till någon verklig avspänning, yttrade utrikesminister Lange nyligen; och det är nära nog otroligt att en sådan zon, i mera egentlig mening, kommer till stånd. Till detta problem skall vi återkomma. Det är emellertid väl förståeligt att man på många håll faller för ett önsketänkande som i den blivande konferensen ser slutet på tiden av hat och ångest. "Vi kan inte längre stå och stampa på samma ställe och i det oändliga balansera i en atmosfär av fruktan", skriver det norska Arbeiderbladet. Den längtan som präglar dessa ord känner vi alla. Men det hjälper inte att förklara "atmosfären av fruktan" olidlig för att skingra den. Vi kan leva i den atmosfären, och efter allt att döma måste vi ännu under många år göra det.

förslag som med tanke på Väster i dess helhet är ödesdigra.

Den förberedande debatten tyder, redan den, på att ryssarna i sina planer siktar på dessa risker och svagheter. Ryssland önskar en stor konferens, där inte bara motståndarstaterna i egentlig mening, utan också en rad sk neutrala stater, bland dem Sverige, skulle delta. En sådan konferens, utan begränsat och fixerat arbetsprogram, skulle uppenbarligen ge ryssarna stora möjligheter att söndra och i sönderingens tecken påverka. I Västerterns ledande kretsar synes man allmänt anse att konferensen måste ta upp bestämda problem och att ett slags arbetsordning på förhand bör fastställas genom möte mellan stormakterna, eventuellt också andra staters utrikesministrar. Vad som närmast avses som ämne för konferensen är skapandet av ett kärnvapenfritt eller rent av demilitariserat område i Mellaneuropa. Det är typiskt att man i debatten inte i regel använder ordet "ap-